

Michał Adam SPELAK¹

Pod merytoryczną opieką – mgr. Tomasza Landmanna

PROFILAKTYKA LOKALNA - UWARUNKOWANIA PRZESTRZENNE WPŁYWAJĄCE NA BEZPIECZEŃSTWO OBYWATELI

Abstrakt: Refleksja na temat wpływu infrastruktury na bezpieczeństwo jest nieunikniona. Przy ciągle rosnącej liczbie ludności, potrzeba odpowiedniego kształtowania przestrzeni oraz jej wykorzystania powinna stać się priorytetem wszystkich tych, którym leży na sercu bezpieczeństwo własnej okolicy, domu czy osiedla. Korzystając z zagranicznych doświadczeń i narzędzi możliwa jest znacząca redukcja czynów przestępczych w sferze lokalnej. Prawidłowe zastosowanie tej wiedzy może nieoczekiwanie przynieść wymierne efekty dla bezpieczeństwa.

Słowa kluczowe: profilaktyka, bezpieczna przestrzeń, CPTED, wybite szyby, Secured by Design, Pruitt-Igoe, Bezpieczne Mieszkanie, strzeżone osiedla

WSTĘP

Upływ czasu nieubłaganie zmusza do ciągłego myślenia nad możliwymi rozwiązaniami wykorzystującymi różnego rodzaju nowinki techniczne w celu zapewnienia obywatelom bezpieczeństwa. Dostrzec można wiele nowoczesnych trendów, wśród których wyróżnić należy rozwiązania przestrzenne, które swoim charakterem pozwalają wpływać na zachowania potencjalnych przestępców, zniechęcając ich do dokonywania czynów zabronionych w miejscach publicznych. *Odpowiednio kształtując przestrzeń, można zatem bezpośrednio wpływać na środowisko, w jakim może zaistnieć przestępstwo, a pośrednio na sytuację celu lub ofiary oraz możliwości sprawcy*². Problem poszanowania przestrzeni publicznej jest dosyć szeroki i wciąż nienależycie wykorzystywany w ramach przeciwdziałania aktom wandalizmu i innych zachowań, których można by uniknąć, dzięki odpowiedniemu zagospodarowaniu przestrzeni. Kształtowanie przestrzeni definiuje się jako: *Identyfikowanie warunków środowiska fizycznego i społecznego, które stwarzają okazję do popełniania przestępstw oraz modyfikowanie tych warunków w taki sposób, aby przestępstwa nie występowały*³.

1. ARCHITEKTURA A BEZPIECZEŃSTWO

Architekturę na rzecz bezpieczeństwa uznać należy za działania profilaktyczne pierwszego rzędu, czyli te wpływające pośrednio i ogólnospołecznie, mając na celu

¹ Michał Adam SPELAK – student 2 roku stacjonarnych studiów kierunku Bezpieczeństwo Narodowe WSOWL.

² B. Czarnecki, W. Siemiński, *Kształtowanie bezpiecznej przestrzeni publicznej*, Warszawa 2004, s. 27.

³ Prezentacja *Szkolenie z zakresu kształtowania bezpiecznych przestrzeni*, K. Łojek, http://www.warminsko-mazurska.policja.gov.pl/wpr/?id_category=816&el_id=4718, dostęp z dnia 14.04.2011r.

zapobieżenie wystąpienia danego niepożądanego zjawiska⁴. Termin profilaktyka pochodzi z języka greckiego od słowa prophylaktikós (zapobiegawczy) i rozumieć go powinno się jako - zapobieganie, prewencja, wszelka działalność zapobiegająca zjawiskom szkodliwym⁵. Wymiar profilaktyki ma dość szeroki zakres i może odnosić się zarówno do działań wyprzedzających, ale także i następczych. Mówi się o strategiach działań profilaktycznych, pod którymi kryją się „kompleksowe działania mające na celu wytyczanie celów organizacji oraz ich osiągnięcie”⁶. Pamiętać jednak należy, iż każde z podejmowanych działań powinno być przemyślane i rozłożone w czasie w celu osiągnięcia najlepszych rezultatów. *Organizacja zarządzania bezpieczeństwem w przestrzeni miejskiej i kształtowanie bezpieczeństwa przestrzeni w miastach jest w nieodłączny sposób związana z prewencją, z zapobieganiem uprzedzającym objawy przestępczości*⁷. Niezbędna w tym celu jest współpraca poszczególnych zaangażowanych podmiotów, ale także dążenia mające na celu uświadomienie społeczności o podejmowanych działaniach, a również uzyskanie społecznej aprobaty i poparcia. Istotą działań profilaktycznych powinno być zrozumienie skutków, jakie mogą one za sobą nieść, nie tylko poprzez oddziaływanie danego programu profilaktycznego, ale również przez działania poszczególnych obywateli, np. zwrócenie uwagi na dany problem, wykonanie jakiegoś działania, które w określonej sytuacji jest pożądane. Programy profilaktyczne powinny charakteryzować: horyzont czasowy, efekty, skupienie wysiłków, układ decyzji, wszechobecność⁸, które determinują prowadzenie określonej strategii:

- kreatywnej - czyli rozwijania zjawisk pożądanych w taki sposób, aby wypierały one zjawiska niepożądane lub nie pozostawiały dla nich miejsca;
- destruktywnej - polegającej na docieraniu do zjawisk niepożądanych i ich eliminowaniu;
- neutralizującej - nie niszczenie, ani nie rozwijanie niepożądanych zjawisk.

Działania wpływające na odpowiednie zagospodarowanie danych obszarów i przestrzeni jednoznacznie wskazują na wykorzystanie strategii kreatywnej, która posługuje się następującymi narzędziami⁹:

- szkolenie, świadome wpajanie wiadomości i umiejętności w danych dziedzinach;
- przekonywanie, czyli wskazywanie argumentów przemawiających za wyborem określonego zachowania;
- propaganda, czyli oddziaływanie na zachowanie przez sferę emocji i podświadomości;
- informowanie - przekazywanie dodatkowych informacji za pomocą innych metod;
- przetwarzanie - wprowadzanie takich zmian w środowisku, które sprzyjają zachowaniom poprawnym.

Narzędziem wykorzystywanym w ramach kształtowania bezpiecznej przestrzeni jest przetwarzanie. Zagadnienia z zakresu kształtowania bezpiecznych przestrzeni uwzględnia Ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym¹⁰, która wskazuje w art. 10 na

⁴ M. Baranowska, I. Wiciak, *Wybrane patologie społeczne. Uwarunkowania, przejawy, profilaktyka*, Szczytno 2009, s. 24-25.

⁵ Hasło: profilaktyka, <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo.php?id=3962469>, z dnia 14.04.2011r.

⁶ A. Urban, *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych*, Warszawa 2009, s. 59.

⁷ B. Czarnecki, W. Siemiński, *op. cit.*, s. 92.

⁸ A. Urban, *op. cit.*, s. 59.

⁹ *Ibidem*, s. 60-61.

¹⁰ Ustawa z dnia 27.03.2003r o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. (Dz.U.2003, Nr 80, poz. 717), tekst jednolity z dnia 23.05.2011r., art. 10 i 16.

PROFILAKTYKA LOKALNA - UWARUNKOWANIA PRZESTRZENNE WPLYWAJĄCE NA BEZPIECZEŃSTWO OBYWATELI

przeprowadzenie tzw. studium (uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy), m.in. w zakresie zagrożeń bezpieczeństwa ludności i jej mienia; potrzeb i możliwości rozwoju gminy; obszarów wymagających przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji; innych obszarów problemowych, w zależności od uwarunkowań i potrzeb zagospodarowania występujących w gminie. Istotny w tym aspekcie jest również art. 16 ust. 3, w którym stwierdza się, iż Minister właściwy do spraw budownictwa określi sposób uwzględniania potrzeb obronności i bezpieczeństwa państwa uwzględniając przygotowanie i przeciwdziałanie zagrożeniom wewnętrznym, a zwłaszcza zagrożeniom bezpieczeństwa i porządku publicznego. Analizując powyższe uwarunkowania prawne można dojść do wniosku, że nie w pełni wykorzystują one potencjał oddziaływania, jakim jest zastosowanie najnowocześniejszych narzędzi opracowanych na podstawie doświadczeń prowadzonych w innych krajach. Przepisy jasno stwierdzają o potrzebie uwzględniania zagadnień z zakresu bezpieczeństwa przy tworzeniu planów zagospodarowania przestrzennego, ale nie mówią jednoznacznie o primacie zastosowania w tym aspekcie rozwiązań oddziałujących na społeczeństwo, tworzeniu tzw. bezpiecznych osiedli czy też preferowaniu zabudowy mającej na celu kreowanie poziomu bezpieczeństwa.

2. KREOWANIE BEZPIECZEŃSTWA POPRZEZ KSZTAŁTOWANIE PRZESTRZENI

Stymulowanie lokalnych społeczności do dbałości o tereny bliskie miejscu zamieszkania może spowodować wyraźny wzrost poziomu bezpieczeństwa. Ciągłe dążenie do ulepszania infrastruktury i zabezpieczeń zasadniczo wpływa na status danego osiedla oraz poziom życia, jest pewnym świadectwem o mieszkańcach, a określone rozwiązania wpływają na¹¹:

- poprawę stanu bezpieczeństwa i poczucia bezpieczeństwa w tej konkretnej przestrzeni, co jest ważne z punktu widzenia jej użytkowników;
- neutralizację przestępców okazjonalnych;
- ograniczenie szerzącej się demoralizacji mającej swe źródło w percepcji klimatu przyzwolenia (duże dalekosiężne znaczenie społeczne);
- nie rozwiązuje problemu przestępczości zorganizowanej.

---

¹¹ B. Czarnecki, W. Siemiński, *op. cit.*, s. 29.

Rys. 1. Wpływ przestrzeni fizycznej na bezpieczeństwo

Źródło: Prezentacja Szkolenie z zakresu kształtowania bezpiecznych przestrzeni, K. Łojek, http://www.warminsko-mazurska.policja.gov.pl/wpr/?id_category=816&el_id=4718 z dnia 14.04.2011r.

Przedstawiona powyżej ilustracja pokazuje na jak wiele aspektów życia może wpływać dobrze lub źle zaprojektowana przestrzeń. Biorąc pod uwagę ilość wyznaczników, jakie stwarza przestrzeń, nie powinna ona być traktowana ogólnie, lecz przykładać się powinno do niej większą uwagę.

W krajach takich jak Holandia, Wielka Brytania, Kanada czy Stany Zjednoczone prowadzone były różnego rodzaju doświadczenia dotyczące wpływu ukształtowania przestrzeni na bezpieczeństwo. Efektem tych działań jest wypracowanie pewnej uniwersalnej strategii zapobiegania przestępczości poprzez projektowanie i rewitalizację przestrzeni mającej na celu wypieranie niepożądanych zjawisk¹². Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED) to narzędzie opierające się na następujących elementach¹³:

- naturalna obserwacja – rozmieszczenie: urządzeń, oświetlenia, zwiększenie przejrzystości w taki sposób, aby zwiększyć możliwość obserwacji oraz prawdopodobieństwa wykrycia intruza;
- kontrola dostępu - odpowiednie rozmieszczenie wejść i wyjść, zaprojektowanie zieleni, ogrodzeń itp. w celu stworzenia lepszej możliwości obserwacji otoczenia oraz ludzi znajdujących się na danym terenie;
- wyodrębnienie terenu - przemyślane usytuowanie płotów, chodników, ławek, wykorzystywanie tzw. markerów terytorialności w celu wywołania respektu dla cudzej własności;
- zarządzanie i konserwacja - systematyczne sprawdzanie stanu technicznego urządzeń oraz dbanie o zielen w celu zmniejszenia ilości dodatkowych zadań

¹² B. Czarnecki, W. Siemiński, *op. cit.*, s. 100.

¹³ R. Głowacki, K. Łojek, A. Urban, *Rewitalizacja przestrzeni fizycznej jako narzędzie zapobiegania przestępczości*, Szczytno 2005, s. 15-17 i 31.

PROFILAKTYKA LOKALNA - UWARUNKOWANIA PRZESTRZENNE WPLYWAJĄCE NA BEZPIECZEŃSTWO OBYWATELI

oraz uniknięciu zbędnych kosztów napraw. Ten element strategii ma również na względzie nie dopuszczenie do pojawienia się syndromu tzw. wybitych szyb, gdy brak stosownych działań doprowadza do wzrostu liczby niepożądanych zachowań i aktów wandalizmu.

Przy odpowiedniej koordynacji działań oraz umiejętnemu wykorzystaniu tego narzędzia możliwym jest zaprojektowanie lub zrewitalizowanie określonej przestrzeni. Pamiętać należy o specyfice każdej lokalnej społeczności, co warunkuje wykorzystanie rozmaitych środków w celu uzyskania jednego efektu jakim jest zwiększenie poczucia i stanu bezpieczeństwa oraz zmniejszenie liczby niepożądanych zachowań.

Bardzo ważną rolę w kształtowaniu bezpieczeństwa pełni dana społeczność lokalna. To w głównej mierze od podejścia mieszkańców do kwestii dbania o wizerunek własnego osiedla zależy stan bezpieczeństwa, jaki ono reprezentuje. Bez wątpienia, aby podejmowane działania były skuteczne, niezbędnym jest uwzględnienie udziału lokalnej społeczności w ich realizacji.

3. DOŚWIADCZENIA W ZAKRESIE KSZTAŁTOWANIA BEZPIECZNYCH PRZESTRZENI

O początkach wpływania na bezpieczeństwo i niwelowania zachowań przestępczych poprzez kreowanie przestrzeni możemy mówić w kontekście lat 50. ubiegłego wieku. Jednymi z pierwszych opisujących swe doświadczenia w artykule „Wybite Szyby” byli Kelling i Wilson, gdzie zwracali oni uwagę na prostą zależność, otóż: „dom pozostawiony bez opieki, w którym jest jedna stłuczona i nie wstawiona szyba zwiastuje, że wkrótce wszystkie będą wybite¹⁴”. To właśnie brak reakcji na jedną wybitą szybę w domu możemy odnieść do takiego samego braku reakcji na pałętających się po okolicy pijaczków, grupkę młodzieży przy klatkach schodowych, czy dzieci pozostawionych bez opieki. Głównym wnioskiem płynącym z artykułu „Wybite Szyby” jest uniwersalna teza znajdujące swoje odzwierciedlenie, także w obecnej rzeczywistości, że: *współczesna policja - zaabsorbowana głównym zadaniem, czyli wykrywaniem przestępstw i ściganiem przestępców - zaniedbała swoją historycznie wcześniejszą i ważną funkcję, polegającą na pilnowaniu porządku¹⁵*. Społeczność pozbawiona możliwości naturalnej kontroli szybko zatraci swój pierwotny instynkt, jakim jest reagowanie na wszelkiego rodzaju odstępstwa od pewnych norm, co skutkować będzie brakiem reakcji na tego typu wydarzenia, a co gorsza świadomość, że nikt nie jest odpowiedzialny za utrzymanie porządku na terenie dzielnicy/osiedla. Przy takim ujęciu sprawy, „Wybite szyby” dowiodły związku pomiędzy drobnymi naruszeniami prawa, a kształtowaniem przestrzeni.

Przyjąć należy, że pierwszą próbą, niestety nieudaną, kształtowania bezpiecznych przestrzeni był projekt osiedla Pruitt-Igoe w St. Louis, przedstawiony przez Minoru Yamasaki. Ten amerykański projektant japońskiego pochodzenia uzyskał nawet wyróżnienie Amerykańskiego Instytutu Architektury w 1951 r. za ów projekt noszący szczytną nazwę „save not only people, but money” (ratować nie tylko ludzi, ale i pieniądze).

¹⁴ L. Falandysz, *Wybite szyby*, <http://www.wprost.pl/ar/9917/Wybite-szyby/>, nr 17/2001 (961), dostęp z dnia 17.04.2012r.

¹⁵ *Ibidem*.

Zdjęcie 1. Osiedle Pruitt-Igoe.

Źródło: <http://www.defensiblespace.com/book/illustrations.htm>, z dnia 14.11.2009r.

Osiedle złożone było z 33 jedenastokondygnacyjnych betonowych bloków. Projekt zakładał galeriowy układ bloków w celu zwiększenia możliwości integracji pomiędzy mieszkańcami, natomiast co trzecia galeria była przeszklona z przeznaczeniem na miejsce zabaw dla dzieci. Przewidziano również miejsca dla niezbędnej infrastruktury typu sklepy, szkoły, czy miejsca rekreacyjne. Windy w budynkach zatrzymywały się tylko na poziomach 4, 7 i 11, zmuszając w ten sposób mieszkańców do pieszego pokonywania pozostałych kondygnacji w nieoświetlonych klatkach schodowych, które bardzo szybko osiągnęły miano „rękawic kryminalistów”¹⁶.

Lata 60. nie przyniosły oszołamiającego sukcesu projektu, gdyż jego zasiedlenie nie przekroczyło 90%, a po decyzji o podniesieniu czynszu dla mieszkańców przez lokalnych zarządców w 1967, dramatycznie spadło do przedziału 20-30%. W wyniku tego lawinowe wyprowadzki doprowadziły do dewastacji i całkowitego wyłączenia z użytkowania aż 17 z 20 bloków mieszkalnych.

Zdjęcie 2. Dewastacja osiedla Prut-Igoe.

Źródło: <http://www.defensiblespace.com/book/illustrations.htm>, z dnia 14.11.2009r.

---

¹⁶ G. Wojkun, *Rewitalizacja „blokowisk”. Doświadczenia zagraniczne*, *Przestrzeń i forma*, nr 3, 2006.

PROFILAKTYKA LOKALNA - UWARUNKOWANIA PRZESTRZENNE WPLYWAJĄCE NA BEZPIECZEŃSTWO OBYWATELI

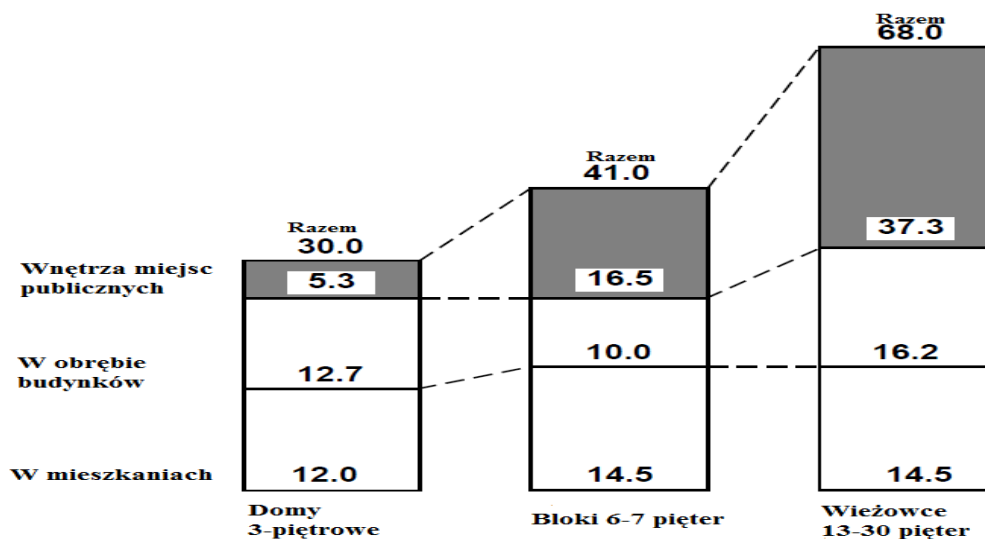
Pomimo podejmowanych prób naprawczych takiego stanu rzeczy, na początku lat 70. XX w. zdecydowano, iż wszelkie plany naprawcze są nieskuteczne i bezcelowe zarówno z ekonomicznego punktu widzenia, jak i społecznego. W związku z tym podjęto decyzję o jego wyburzeniu, pierwsze ładunki zostały odpalone w 1972 r.

Zdjęcie 3 Wyburzenie Pruitt-Igoe

Źródło: http://www.boston.com/news/globe/ideas/articles/2007/03/18/structural_integrity/?page=full, z dnia 18.04.2012r.

Pruitt-Igoe uważać należy za symbol wpływu niewłaściwej zabudowy na przestępczość. Porażka tego projektu doprowadziła do napływu uboższej ludności, spadku cen pobliskich nieruchomości oraz zmniejszenia poczucia bezpieczeństwa. Badania przeprowadzone przez O. Newmana jednoznacznie wskazują na zależność pomiędzy wysokością budynku, a ilością popełnianych przestępstw w jego obrębie, co ukazuje poniższy wykres¹⁷.

Rys. 2. Lokalizacja przestępczości w zależności od wysokości budynku

Źródło: O. Newman, *Creating Defensible Space*, U.S. Department of Housing and Urban Development Office of Police Development and Research, 1996, s. 13.

¹⁷ O. Newman, *Creating Defensible Space*, U.S. Department of Housing and Urban Development Office of Police Development and Research, 1996, s. 13.

Pomimo pierwszych niezbyt udanych doświadczeń związanych z projektowaniem bezpiecznych przestrzeni, nie zaprzestano poszukiwań idealnego rozwiązania architektonicznego zabudowań osiedli. Świadczą o tym programy podejmowane w Anglii i Holandii. Secured by design jest programem angielskiej policji, którego głównym założeniem jest bezpieczne zaaranżowanie przestrzeni w fazie projektowania. Jego wdrożenie spowodowało zmniejszenie liczby włamań o 30%, a subiektywne poczucie bezpieczeństwa wzrosło do 70%.

Bazując na angielskich doświadczeniach, podjęto podobne działania certyfikowania budynków w Holandii. Dzięki początkowym sukcesom jego wdrożenia w Hollands Midden oraz 200 projektom zrealizowanych w latach 1994-1998, postanowiono rozszerzyć jego zastosowanie na terytorium całego kraju¹⁸. Nazwa programu to „Bezpieczne mieszkanie” (Politie Keurmerk Veilig Wonen). Nowo wybudowanym obiektom, które zostały skonsultowane jeszcze w fazie projektu z policyjnymi specjalistami przyznaje się certyfikat na okres 5 lat, natomiast w przypadku braku takiej konsultacji, budynek może ją uzyskać na okres 3 lat. Warunkiem uzyskania certyfikatu jest spełnienie 23 podstawowych wymogów oraz minimum 17/28(60%) wymogów dodatkowych. Przy ocenie budynku uwzględniane są mieszkania, wnętrza budynków oraz ich otoczenie. Sukces projektu przekłada się na zwiększenie poczucia bezpieczeństwa, a także ma wymiar ekonomiczny, gdyż mieszkania posiadające certyfikat sprzedają się lepiej od pozostałych.

Rys. 3. Logo angielskiego certyfikatu Secured by design

Źródło: <http://www.connexion2.com>, z dnia 15.11.2009r.

Rys. 4. Logo Policyjnego znaku jakości „Bezpieczne mieszkanie”

Źródło: <http://www.politiekeurmerk.nl>, z dnia 15.11.2009r.

W Polsce również doszukać się można przykładów świadczących o podejmowaniu prób dążenia do bezpiecznego zaprojektowania przestrzeni. Głównie dotyczy to osiedli mieszkalnych (społecznych), których cechy charakterystyczne, według M. Szczepańskiego, to: liczebność całej jednostki około 5000-6000 osób, łączna powierzchnia: około 65 hektarów (25 rodzin na 1 hektar), budynki o wysokości do 5 kondygnacji, szkoła podstawowa jako ośrodek integracji, 10% terenu przeznaczonego na obszary urządzonej zieleni i rekreacji, niezbędna ilość podstawowych usług w zakresie handlu czy rzemiosła, ulice wewnętrzne wyłączone z ruchu przejazdowego, przystanki masowego transportu w pobliżu osiedla, względnie zamknięty charakter jednostki, znaczne nasycenie obiektami małej architektury oraz istotne znaczenie

¹⁸ A. Urban, *Prewencja kryminalna*, Szczytno 2006.

PROFILAKTYKA LOKALNA - UWARUNKOWANIA PRZESTRZENNE WPLYWAJĄCE NA BEZPIECZEŃSTWO OBYWATELI

jednostki sąsiedzkiej¹⁹. Głównym trendem, jaki możemy zaobserwować w ostatnich latach, jest tworzenie osiedli strzeżonych. Grodzenie osiedli ma zarówno swoje plusy, jak i minusy. Niewątpliwie, coraz częściej spotykamy się ze zjawiskiem „przemyskania” przez przestrzeń publiczną z jednego strzeżonego miejsca do drugiego, jak np. ze strzeżonego parkingu przy pracy do strzeżonego osiedla²⁰. Grodzone społeczności dokonują segregacji ekonomicznej w następujący sposób: *tworzą fizyczne bariery broniące dostępu, prywatyzują przestrzeń publiczną, prywatyzują również takie aspekty życia społecznego jak bezpieczeństwo (prywatna ochrona zamiast policji), edukacja i usługi komunalne*²¹. Śmiało można stwierdzić, że wraz ze Stanami Zjednoczonymi wyrastamy na liderów grodzonych osiedli. Tam wzrost ich liczby w okresie 8 lat jest znaczący i wynosi 130 000 (1997 r. około 20 000 osiedli strzeżonych, w 2005 r. około 150 000 i 30 milionów ludzi w nich mieszkających). Na dynamikę takiego wzrostu w dużej mierze wpływa samo postrzeganie osiedli, jako specyficznej społeczności wiążącej się z prestiżem i bezpieczeństwem. W samej Warszawie strzeżonych osiedli jest ponad 200, gdzie dla porównania w Berlinie jest tylko jedno²². Ciągłe odgradzanie przestrzeni publicznej murem może doprowadzić do powstania tzw. „gett dla bogaczy” oraz rozczłonkowania architektury miasta - *Osiedla a nawet całe dzielnice ogrodzone murem dzielą miasto, powodując degradację przestrzeni publicznej*²³. Z całą pewnością wkrótce nieunikniona będzie segregacja na tych, mieszkających wewnątrz strzeżonych osiedli oraz tych, którzy wstępu do nich nie mają, co prowadzić będzie do rosnącej wrogości i agresji. Z socjologicznego punktu widzenia, mieszkanie w obrębie strzeżonego osiedla wcale bezpieczniejsze być nie musi, ponieważ sprawcy spodziewając się uzyskania wyższych łupów mogą wejść w koalicję z służbami ochrony danego obiektu, a ciężar popełnianych przez nich czynów może być nawet większy niż w przypadku osiedla niestrzeżonego²⁴. Powstaje pytanie, czy warto odgradzać się murem, gdy inne kraje odchodzą od tego typu rozwiązań, stawiając na otwartą, nieformalną przestrzeń publiczną, co, jak pokazują ostatnie badania, sprzyja kontaktom sąsiedzkim, umożliwia powstawanie poczucia wspólnoty lokalnej, identyfikacji z miejscem zamieszkania i polepszenia stosunków sąsiedzkich²⁵.

Pierwszym w Polsce osiedlem zrealizowanym w standardach „bezpiecznej przestrzeni” jest osiedle w podwrocławskich Siechnicach. Stało się to za sprawą Grzegorza Rodakiewicza, wieloletniego funkcjonariusza Policji, założyciela Fundacji Bezpieczna Przestrzeń (w 2005r.) oraz Prezesa Zarządu firmy operatorskiej „POLSYSTEM” Sp. z o.o.²⁶. W sumie, w ciągu dwóch lat pomiędzy, 2004 a 2005 rokiem, oddano do użytku 116 mieszkań budowanych w trzech etapach. Osiedle w Siechnicach zostało zaprojektowane w sposób umożliwiający obserwację z okien większość terenu osiedla, z pokoju dziennego wychodzą okna na wszystkie strony bezpośrednio stykające się z otoczeniem. Alejki są proste, dobrze oświetlone, wychodzą z klatek nie ma żadnych zakrętów utrudniających widoczność, ani żadnych murków, czy

¹⁹ M. S. Szczepański, *Procesy planowe i żywiołowe w czterech miastach Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego- charakterystyka obszarów badawczych* (w:) *Przestrzeń wielkiego miasta w perspektywie badań nad planowaniem i żywiołowością*, K. Wódz (red.), Katowice 1991, s.72.

²⁰ <http://www.zoliborz.org.pl/page/index.php?str=136>, dostęp z dnia 18.04.2012r.

²¹ *Ibidem*.

²² M. Cnota, *Metafora więzienia*, http://www.echomiasta.pl/archiwum/warszawa/WAW_221.pdf, dostęp z dnia 04.12.2009r.

²³ <http://www.zoliborz.org.pl/page/index.php?str=136>, dostęp z dnia 18.04.2012r.

²⁴ M. Cnota, *Metafora więzienia*, http://www.echomiasta.pl/archiwum/warszawa/WAW_221.pdf, dostęp z dnia 04.12.2009r.

²⁵ <http://www.zoliborz.org.pl/page/index.php?str=136>, dostęp z dnia 18.04.2012r.

²⁶ <http://www.bezpiecznaprzestrzen.eu>, dostęp z dnia 04.12.2009r.

żywoplotów powyżej 60 cm. Niekonwencjonalnym rozwiązaniem jest kanał telewizyjny we wszystkich mieszkaniach, pozwalający obserwować teren osiedla z kamer zamontowanych na jego terenie, dzięki czemu każdy intruz szybko zostanie rozpoznany²⁷.

Ruch kołowy został wyłączony na osiedlu, a parkingi usytuowano na zewnętrznej strefie, umożliwiając właścicielom obserwację samochodu. Zabudowa jest prosta, nie posiada żadnych załamania uniemożliwiających obserwację, lub ułatwiających ukrycie się potencjalnego przestępcy²⁸.

Zdjęcie 4. Osiedle w Siechnicach

Źródło: <http://polsystem.net/inwestycje/blekitne.php>, z dnia 18.04.2012r.

PODSUMOWANIE

Reasumując, kształtowanie przestrzeni powinno być jednym z podstawowych narzędzi wpływania na poziom bezpieczeństwa lokalnego. W fazie wykonywania działań uwzględniana powinna być specyfikacja określonego miejsca oraz możliwości zastosowania nowoczesnych materiałów i środków w celu długofalowego rozwiązania problemów dotyczących danej społeczności. Niezbędnym jest pielęgnowanie współpracy władz lokalnych oraz organizacji z mieszkańcami, których udział w przedsięwzięciach stanowi o uzyskiwanych rezultatach podejmowanych działań. Uwarunkowania prawne, choć nie mówią wprost o kierowaniu działaniami w sposób wpływający na bezpieczeństwo, jednoznacznie uznają jego znaczący udział w podejmowanych przedsięwzięciach z zakresu zagospodarowania przestrzennego. Dzięki odpowiedniemu kształtowaniu przestrzeni, możliwe jest ograniczenie lub eliminacja niepożądanych zachowań, które są najbardziej uciążliwe dla lokalnych społeczności. Zastosowanie właściwych rozwiązań pozwala na lepszą organizację działań i wpływanie na stan poczucia bezpieczeństwa mieszkańców. Czerpiąc z doświadczeń zagranicznych, możliwe jest stworzenie projektów mieszkań i osiedli uwzględniających zasady kreowania bezpiecznych przestrzeni. Pierwszym w Polsce przykładem takiego zastosowania jest osiedle w Siechnicach. Mimo to, coraz bardziej popularną metodą dbania o własne bezpieczeństwo jest zamykanie się w chronionych osiedlach, co problemów nie rozwiązuje, a może umacniać antagonizmy między mieszkańcami danych miast oraz uwidaczniać segregację na tle ekonomicznym.

²⁷ U. Szyperska, *Jak na dloni*, <http://archiwum.polityka.pl/art/jak-na-dloni,361092.html>, dostęp z dnia 04.12.2009r.

²⁸ <http://www.bezpiecznaprzestrzen.eu>, dostęp z dnia 04.12.2009r.

PROFILAKTYKA LOKALNA - UWARUNKOWANIA PRZESTRZENNE WPŁYWAJĄCE NA BEZPIECZEŃSTWO OBYWATELI

BIBLIOGRAFIA

1. Baranowska M., Wiciak I., *Wybrane patologie społeczne. Uwarunkowania, przejawy, profilaktyka*, wyd. WSPol, Szczytno 2009.
2. Czarnecki B., Siemiński W., *Kształtowanie bezpiecznej przestrzeni publicznej.*, wyd. Difin, Warszawa 2004.
3. Głowacki R., Łojek K., Urban A., *Rewitalizacja przestrzeni fizycznej jako narzędzie zapobiegania przestępczości*, wyd. WSPol, Szczytno 2005.
4. Newman O., *Creating Defensible Space*, U.S. Department of Housing and Urban Development Office of Police Development and Research 1996.
5. Szczepański M.S., *Procesy planowe i żywiołowe w czterech miastach Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego-charakterystyka obszarów badawczych* (w:) *Przestrzeń wielkiego miasta w perspektywie badań nad planowaniem i żywiołowością*, K. Wódz (red.), Uniwersytet Śląski, Katowice 1991.
6. Urban A., *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych*, wyd. Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009.
7. Urban A., *Prewencja kryminalna*, WSPol, Szczytno 2006.
8. Wojkun G., *Rewitalizacja „blokowisk”. Doświadczenia zagraniczne.*, *Przestrzeń i forma* nr 3, 2006.

Akty prawne

1. Ustawa z dnia 27.03.2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U.2003, Nr 80, poz. 717) tekst jednolity z dnia 23.05.2011r.

Źródła internetowe

1. Cnota M., *Metafora więzienia*, http://www.echomiasta.pl/archiwum/warszawa/WAW_221.pdf,
2. Falandysz L., <http://www.wprost.pl/ar/9917/Wybite-szyby/>, nr 17/2001 (961)
3. Hasło: prewencja, <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo.php?id=3962469>.
4. <http://polsystem.net/inwestycje/blekitne.php>, z dnia 18.04.2012r.
5. <http://www.bezpiecznaprzestrzen.eu>.
6. http://www.boston.com/news/globe/ideas/articles/2007/03/18/structural_integrity/?page=full.
7. <http://www.connexion2.com>.
8. <http://www.defensiblespace.com/book/illustrations.htm>.
9. <http://www.politiekeurmerk.nl>.
10. <http://www.zoliborz.org.pl/page/index.php?str=136>.
11. Prezentacja, *Szkolenie z zakresu kształtowania bezpiecznych przestrzeni*, K. Łojek, http://www.warminskomazurska.policja.gov.pl/wpr/?id_category=816&el_id=4718.
12. Shea C., *Structural integrity*.
13. Szyperska U., *Jak na dłoni*, <http://archiwum.polityka.pl/art/jak-na-dloni,361092.html>.